

Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji

Guštin, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:776141>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Iva Guštin

Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika likovne kulture II

Mentor: doc. dr. sc. Anita Rončević

Student: Iva Guštin

Matični broj: 0303062301 1

U Rijeci,
srpanj, 2020.

ZAHVALE

Hvala mojoj mentorici doc. dr. sc. Aniti Rončević na pruženoj pomoći, podršci i uputama koje mi je davala tijekom pisanja ovoga diplomskog rada, ali i prenesenom znanju, savjetima te razumijevanju tijekom cijelog studija.

Hvala ravnateljici Osnovne škole Žakanje, Jasmini Katunić i učiteljici razredne nastave, Lidiji Batušić, koje su mi izišle u susret i pomogle u vrijeme kada su škole u Republici Hrvatskoj bile zatvorene zbog nepovoljne epidemiološke situacije.

Hvala mojoj obitelji, mami, tati i bratu, na bezuvjetnoj podršci i potpori tijekom cijelog studija, kao i u svim životnim situacijama.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Sažetak

Svako dijete zaslužuje razvijati se i rasti u obitelji koja zadovoljava njegove emocionalne potrebe i u kojoj može imati sretno i bezbrižno djetinjstvo. No, u našoj stvarnosti osim takvih zdravih i funkcionalnih obitelji postoje i one disfunkcionalne obitelji u kojima mnoga djeca odrastaju uz roditelje i/ili druge članove obitelji koji kroz različite oblike zlostavljanja pokazuju „moć“ nad djecom.

Nerijetko se događa da djeca koja trpe zlostavljanje nisu prepoznata sve do odrasle ili adolescentske dobi kada sami odluče ispričati svoju priču. Rad se temelji na ranom prepoznavanju učenika koji trpe zlostavljanje, kroz njihov likovni uradak te na istraživanju pomoću kojega će se dobiti uvid u učiteljevu procjenu i mogućnost prepoznavanja učenika koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji te uočavanja razlika, u vizualnom izrazu, između učenika iz funkcionalnih i učenika iz disfunkcionalnih obitelji. Istraživanje je provedeno na uzorku 19 učitelja razredne nastave dviju osnovnih škola, 2020. godine.

Ključne riječi: disfunkcionalna obitelj, vizualni izraz, likovni uradak, učenici, obitelj

Summary

Every child deserves to grow up and develop in a family that pleases their emotional needs and in which he or she can have happy and carefree childhood. But in reality, besides those healthy and functional families, there also exist families that are dysfunctional and in which many children grow up with parents and/or other family members, who through different forms of abuse project their “power” over children.

It often happens that children who are abused are not recognized until adult or adolescent age when they alone decide to tell their side of the story. This thesis talks about early recognition of students who are abused, through their artwork. This thesis is also based on a research through which we will get an insight in teacher’s assessment and abilities to recognize students that come from dysfunctional families and their abilities to recognize differences in visual expression between students that come from functional and students that come from dysfunctional families. This research was conducted on 19 elementary school teachers from two schools, in the year 2020.

Keywords: dysfunctional family, visual expression, artwork, students, family

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. FAZE RAZVOJA LIKOVNOG IZRAZA	3
2.1. Likovni tipovi učenika	6
2.2. Značenje likovnih i kompozicijskih elemenata u dječjem uratku.....	9
2.3. Dječji uradak kao komunikacijsko sredstvo djeteta sa samim sobom	11
3. FUNKCIONALNA I DISFUNKCIONALNA OBITELJ	14
3. 1. Funkcionalna obitelj.....	14
3.2. Disfunkcionalna obitelj	15
3.3. Oblici disfunkcionalne obitelji.....	17
3.4. Posljedice odrastanja u disfunkcionalnoj obitelji.....	26
4. VIZUALNI IZRAZ UČENIKA IZ DISFUNKCIONALNIH OBITELJI	30
4.1. Svrha i cilj istraživanja.....	30
5. ISTRAŽIVAČKA PITANJA I HIPOTEZE	31
6. METODE ISTRAŽIVANJA	32
6.1 Uzorak.....	32
6.2. Mjerni instrumenti.....	32
7. REZULTATI I RASPRAVA.....	34
7.1. Spol ispitanika.....	34
7.2. Razred	34
7.3. Učenici iz disfunkcionalnih obitelji	35
7.4. Učenički doživljaj odnosa u disfunkcionalnim obiteljima.....	37
7.5. Emocije učenika iz disfunkcionalnih obitelji.....	38
7.6 Značajke u likovnom izražavanju učenika/ca iz disfunkcionalne/ih obitelji ..	41
7.7. Rasprava.....	43

8. ZAKLJUČAK.....	44
9. LITERATURA	46
10. PRILOZI	47

1. UVOD

Obitelj je glavna jedinica za opstanak društva u kojem živimo. Iako ne postoji opće prihvaćena definicija obitelji, možemo ju podijeliti na dvije osnovne podjele, a to su funkcionalna obitelj i disfunkcionalna obitelj. Funkcionalnom obitelji smatra se ona zdrava, koja „služi svojoj svrsi“ tako da zadovoljava emocionalne potrebe svih njenih članova, da razvija ljubav prema samome sebi, ali i drugome, da razvija samopouzdanje, samopoštovanje, da nam daje slobodu da budemo upravo takvi kakvi jesmo i prihvaćamo kako sebe, tako i druge. Disfunkcionalna obitelj je, s druge strane, ona koja „ne služi svojoj svrsi“, koja ne dopušta svojim članovima da se emocionalno razvijaju i rastu. Disfunkcionalna obitelj je ona u kojoj članovi zbog potrebe za svojom potpunosti i osjećaja nadmoći zlostavljaju ostale članove. Najčešće su upravo to roditelji koji zlostavljaju djecu zbog osjećaja moći, a čiji su roditelji isto radili u njihovu djetinjstvu i čije ranije navedene potrebe tada nisu bile zadovoljene pa ih pokušavaju zadovoljiti ovakvim, krivim i lažnim, osjećajem moći. Djeca koja odrastaju u takvim obiteljima nemaju mogućnost emocionalno rasti i razvijati se jer njihove emocionalne potrebe nisu zadovoljene. Djetinjstvo svakog djeteta trebalo bi biti bezbrižno, a na licu svakog djeteta trebala bi se vidjeti radost, spontanost, zaigranost, uzbuđenje, a ne strah, briga, tuga i ljutnja. Odrastanje u disfunkcionalnoj obitelji problem je s kojim će se dijete nositi i kada odraste i kada će morati ostvariti neke socijalne kontakte, a neće moći zbog onog nepovjerenja i nesigurnosti koje mu je odrasla osoba stvarala tijekom cijelog njegovog djetinjstva, koje mu je trebalo biti najbezbržiiji period života.

Ovu temu odabrala sam jer smatram da je dosta neistražena, a od velike važnosti. Smatram kako je učitelj/ica razredne nastave, jedan/na je od najvažnijih osoba u životu djeteta, naravno uz roditelja i obitelj. Ako je obitelj u kojoj dijete odrasta disfunkcionalna, a roditelj nad djetetom iskazuje svoju „moć“, ono i dalje ima učitelja/icu i svoje vrijeme u školi. Možda mu/joj se neće otvoriti, možda mu/joj neće

pokazati svoje emocije, pričati o svojim problemima kod kuće zbog srama, zbog zabrana ili ucjena, možda zbog osjećaja krivnje. No, smatra se da je djetetov proces stvaranja likovnog uratka toliko slobodan i spontan da dijete njime prikazuje svoje najdublje emocije i stanja kojih možda nije ni svjestan, ali ih proživljava. Analizom takvih uradaka učenik nam može reći i više nego govorom, a tada je na učitelju/ci da prati, prepoznaje i kada bude siguran/na, intervenira. Djetetu kojem roditelj uzima njegovo „bezbrižno“ djetinjstvo, učitelj/ica možda može vratiti.

2. FAZE RAZVOJA LIKOVNOG IZRAZA

Likovni izraz djeteta sastoji se od nekoliko faza. Te faze ovise o dobi djeteta, okolini u kojoj se dijete nalazi te mišljenju djeteta. Autori Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) navode sljedeće faze razvoja likovnog izraza:

- 1) Faza šaranja
- 2) Faza sheme
- 3) Faza razvijene sheme
- 4) Faza oblika i pojava

„Faza šaranja“ odnosi se na djecu u dobi od prve do treće godine života. U dječjim uradcima, tijekom faze šaranja, šare se mijenjaju od jednostavnijih do kružnih crta. Šaranjem manjih kružnih crta dijete ulaže napor prikazati neki konkretniji prikaz kao što su kuća ili automobil. Ono što je karakteristično za fazu šaranja jest da se šare mogu promatrati iz bilo kojeg kuta jer ne postoji težište istih (Herceg i sur., 2010).

Djeca u dobi od treće do pete godine života su u „fazi sheme“. Njome se prikazuju najjednostavniji elementi na figurama i objektima. U fazi sheme dijete uvijek prikazuje lice dok su ruke i noge najčešće bez konkretnog oblika tijela. Tijelo je prikazano u različitim oblicima poput kruga, elipse, trokuta i sl. Na licu, dijete prikazuje oči i usta, a nos, uši i kosu tek kasnije. Na rukama su prikazani prsti koji su izduljeni i u većem broju, zbog nepoznavanja brojeva ili brojenja, ali i zbog emocionalnog pristupa prema osobi naglašenih radnih sposobnosti. U fazi sheme, čovjek se najčešće prikazuje okomito dok se životinje prikazuju vodoravno (Herceg i sur., 2010).

Između pete i osme godine života djeteta javlja se „faza razvijene sheme“ u kojoj se čovjek i objekti prikazuju s mnogo detalja. Primjerice, dijete će prilikom crtanja čovjeka, na glavi prikazati kosu, obrve, uši, vrat, a na tijelu odjeću, obuću, nakit, ukrase i sl. Takvim djetetovim prikazom često se ističu simboli kojima se prikazuje

simpatija djeteta prema osobi prikazanoj na radu. Dijete, također, prikazuje pokret i prostor. Pokret prikazuje savijanjem ruku i nogu u laktu i koljenu, profilom glave i sl. Prostor prikazuje vodoravnom crtom na dnu i vrhu uratka. Crta na dnu uratka, u tom slučaju, prikazuje zemlju dok crta na vrhu uratka prikazuje nebo (Herceg i sur., 2010).

„Faza oblika i pojava“ uključuje likovni izraz djece u dobi od osme do desete godine života. Dijete u fazi oblika realnije prikazuje figure i objekte. Fazom oblika se označava bogatija slika djeteta o svijetu. Sada se osim realnijeg prikaza figura i objekata, prikazuje i pokret istih. Primjerice, dijete će prilikom prikazivanja figure, prikazati njezin profil (Herceg i sur., 2010).

Autori Herceg, Rončević i Karlavaris (2010), također, navode kako se u dječjim uradcima u dobi od četvrte do devete godine života djeteta zapažaju različiti oblici pojavnosti u dječjem likovnom uratku, a to su sljedeći:

- 1) Transparentni rendgenski uradak
- 2) Dinamičnost uratka
- 3) Prevaljivanje uratka
- 4) Cjelovitost prikaza motiva

Transparentnost dječjeg uratka očituje se u tome da djeca, primjerice kod prikaza kuće, prikazuju sve što znaju da se u kući nalazi iako to ne mogu vidjeti. Isto tako, prikazuju i sve što misle da se u kući događa, od ljudi koji se tamo nalaze, radnje koje izvode, predmete koje imaju i sl. (Herceg i sur., 2010).

Dinamičnošću uratka naziva se pojava kojom dijete želi prikazati radnju, poput hvatanja lopte na zemlji, no zbog nemogućnosti prikazivanja pokreta, dijete će produžiti ruke i prste na ljudskoj figuri kako bi prikazalo radnju hvatanja lopte na zemlji (Herceg i sur., 2010).

Pojava prevaljivanja uratka javlja se prilikom prikaza prostora. Dijete prilikom prikaza prostora drugi plan prikazuje paralelno iznad prvog plana odnosno prostorne relacije pokušava prikazati tako da podigne razinu zemlje (Herceg i sur., 2010).

Cjelovitost prikaza motiva vidljiva je prilikom prikazivanja nekog zadanog objekta, a javlja se kao posljedica shvaćanja pojava i njezine cjelovitosti u djetetovoj okolini. Tako će dijete prilikom crtanja nekog zadanog objekta, poput lopte, prikazati situaciju u kojoj se djeca igraju zadanim objektom (Herceg i sur., 2010).

Autori Grgurić i Jakubin (1995), također navode faze razvoja likovnog izraza kod djece. Faze koje navode autori jesu:

- 1) Faza izražavanja primarnim simbolima (faza šaranja)
- 2) Faza izražavanja složenim simbolima (faza sheme)
- 3) Faza intelektualnog realizma
- 4) Vizualni realizam
- 5) Likovni pojmovni sustavi

Faza izražavanja primarnim simbolima javlja se u dobi od prve do treće godine života, a naziva se još i fazom šaranja. Ono što je karakteristično za ovu fazu jest da ona proizlazi iz razvoja motorike, a dijete objekte raspoređuje po podlozi prema slučajnom poretku. Autori navode dva razdoblja u fazi izražavanja primarnim simbolima. Prvo razdoblje, odnosno dječji uradci u tom razdoblju, nisu kontrolirani. Dijete povlači crte i prati što radi, no u toj radnji uživa i pomno gleda crtu koju prikazuje bez da kontrolira liniju koju prikazuje. Drugo razdoblje, za razliku od prvoga, odnosi se na kontrolirano crtanje i prikazuje razvoj motorike kod djeteta, na što najviše ukazuje pojava kružnice (Grgurić, Jakubin, 1995).

Faza sheme ili faza izražavanja složenim simbolima odnosi se na djecu u dobi od četvrte do šeste godine života. Faza izražavanja složenim simbolima, također se odvija u dva razdoblja. Prvo razdoblje odnosi se na likovnu aktivnost koja potiče misaonu operaciju, a drugo razdoblje odnosi se na misaonu operaciju kao uzrok, a

likovni uradak kao posljedicu te misaone operacije. Dijete u ovoj fazi često prikazuje izdužene ruke i prste, no oni to ne vide i ne doživljavaju kao iskrivljenje. Ljudske ili životinjske figure vrlo često crtaju na samom rubu papira kako bi prikazali tlo na kojem te figure stoje. Ono što, također, koriste za prikaz tla ili neba je nacrtana linija na dnu ili vrhu papira (Grgurić, Jakubin, 1995).

Faza intelektualnog realizma javlja se kod djece u dobi između šeste i jedanaeste godine života, a naziva se još i fazom grupe jer je u tom periodu života svaki pojedinac uključen u neku grupu, primjerice, razred. Faza intelektualnog realizma karakteristična je zbog početaka pojave apstraktnog mišljenja. Prilikom prikaza ljudske figure djeca počinju crtati profil i pokret te figure. U navedenoj fazi, razlikujemo nekoliko načina likovnog izražavanja kao što su; transparentnost prikaza, prikaz akcije u fazama kretanja (vremenska dimenzija), emocijska proporcija, rasklapanje oblika, prevalljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva i poliperspektiva (Grgurić, Jakubin, 1995).

2.1. Likovni tipovi učenika

Svaki učenik razlikuje se po svojim karakteristikama ličnosti, temperamentu, interesima, motivaciji i slično, no svaki učenik razlikuje se i prema svom likovnom izrazu. Bitno je poznavati likovne tipove učenika, kako bi ih učitelj mogao prepoznati, ali i poticati učenika u njegovom specifičnom likovnom izrazu da ostvari sav potencijal kojim raspolaže.

Autori Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) spominju nekoliko različitih likovnih tipova djece, a navode sljedeće:

- 1) Vizualni tip
- 2) Imaginarni tip
- 3) Intelektualni tip

- 4) Ekspresivni tip
- 5) Senzitivni tip
- 6) Tip vizualnog pamćenja
- 7) Analitički tip
- 8) Sintetski tip

Vizualan tip učenika karakterističan je po dobrom opažanju motiva koji se nalaze u njegovoj neposrednoj okolini te vjernom i što „realnijem“ prikazu zapaženog.

Imaginaran tip učenika, za razliku od vizualnog, motive koje zapaža, umjesto što „realnijeg“ prikaza, prikazuje na neobičan način, radove više temelji na vlastitoj mašti.

Učenici koji su intelektualni tip, rad na svom uratku pomno i racionalno isplaniraju kako bi likovni problem riješili što uspješnije.

Ekspresivni tip učenika svoj uradak temelji i stvara prema vlastitim emocijama i spontano. Od „strogo“ zadanih tema često odstupa, zbog emocija kojima je vođen, te mu više odgovaraju osjećajni motivi.

Učenici koji su senzitivni tip učenika svoj uradak temelje na senzibilitetu. U takvom likovnom uratku mogu biti istaknutiji oni dijelovi prema kojima je učenik osjećao određenu emociju. Senzitivni tip učenika lako se može motivirati neuobičajenim poticajima.

Tip učenika vizualnog pamćenja svoj uradak temelji na onome što je zapazio u svojoj neposrednoj okolini te vizualno zapamtio.

Analitički tip učenika svoj uradak temelji na detaljima koje je zapazio. Često kod rješavanja likovnog problema polazi od detalja na koje nadograđuje ostatak kompozicije.

Sintetski tip učenika svoj uradak temelji na jednostavnom prikazu objekta, predmeta, figura, a njihove odnose također prikazuje jednostavno i jasno.

Autori Herceg, Rončević i Karlavaris (2010), osim likovnih tipova učenika, govore i o podjeli učenika s obzirom na uporabu likovno – izražajnih sredstava, a navode sljedeće:

- 1) Koloristički tip
- 2) Grafički tip
- 3) Konstruktivni tip
- 4) Impulzivni tip
- 5) Prostorni tip

Koloristički tip učenika svoj uradak prikazuje korištenjem jarkih boja, a grafički tip, za razliku od kolorističkog, svoj rad temelji na uporabi crta. Konstruktivni tip učenika svoj uradak prikazuje jasno i geometrijski, koristeći crte i plohe, dok impulzivni tip svoj uradak prikazuje spontano zbog čega elementi na uratku mogu djelovati nepovezano. Prostorni tip učenika svoj uradak temelji na prostoru koji ga okružuje, a za razliku od njega, dekorativni tip učenika, rad temelji na detaljima te takav uradak djeluje vrlo dekorativno (Herceg i sur., 2010).

Autori osim likovnih tipova učenika i likovnih tipova djece prema uporabi likovno – izražajnih sredstava, spominju i podjelu likovnih tipova učenika prema osobnim kompetencijama, a to su:

- 1) Motoričko – tehnički tip
- 2) Nespretan tip
- 3) Brz likovni tip
- 4) Spor likovni tip
- 5) Pedantan likovni tip

6) Površan likovni tip

7) Aktivan likovni tip

8) Pasivan likovni tip

Uradci motoričko - tehničkog tipa učenika zbog vrlo dobro razvijene motorike ruku često nalikuju tehničkom uratku više nego umjetničkom. Nespretni tip učenika ostavlja dojam nespretnosti na likovnom uratku zbog nedovoljno razvijene motorike ruku. Brzi likovni tip učenika brzo rješava postavljen likovni problem, dok spor likovni tip vrlo sporo rješava postavljen likovni problem. Pedantan likovni tip učenika, zadani likovni problem rješava polako, ali ne površno kako bi što uspješnije realizirao likovno rješenje. Za razliku od pedantnog, površan likovni tip učenika, likovni problem rješava površno, u žurbi i bez volje. Aktivan likovni tip učenika, vrlo aktivno prihvaća zadani likovni zadatak, motiviran je te unosi „cijelog sebe“ u njega. Pasivan likovni tip učenika, nije motiviran za likovni zadatak, teško odlučuje što želi prikazati (Herceg i sur., 2010).

2.2. Značenje likovnih i kompozicijskih elemenata u dječjem uratku

Nakon što djeca prikažu svoj likovni uradak, poželjno je postavljati im pitanja vezana za isti, tijekom evaluacije ili tijekom procesa nastanka uratka. Na način da ih se pita o onome što osjećaju i doživljavaju prema naslikanom. Važno je poticati učenike da se na svojem likovnom uratku izražavaju što slobodnije i spontanije. Prilikom analize dječjih likovnih uradaka potrebno je usmjeriti pažnju na boje koje dijete koristi, sigurnost linija koje prikazuje, smještaj uratka na papiru, a ne samo sadržaj likovnog uratka.

Autori Kondić i Dulčić, (2009), govore da posebnu pozornost treba usmjeriti onome što dijete slika, na koji način to prikazuje i kako se odnosi prema tome, navode sljedeće:

1) Premali vlastiti lik

- 2) Preveliki vlastiti lik
- 3) Crte
- 4) Razmjerno korištenje cijele podloge
- 5) Crtanje preko ruba
- 6) Popravljanje uratka
- 7) Sjenčanje uratka

Premalim vlastitim likom u dječjem uratku može se ukazivati na djetetov osjećaj manje vrijednosti, dok prevelikim vlastitim likom ukazivati na kompenzaciju za neki osjećaj koji dijete drži u sebi ili mu nedostaje. Crtama u dječjem uratku ukazuje se na djetetovu samokontrolu. Ako dijete razmjerno koristi cijelu podlogu, ono je uravnoteženo dok se dijete koje crta preko rubova podloge smatra bezobzirnim prema potrebama ili pravilima koji ga okružuju. Dijete koje često popravlja svoj uradak i nikada s njime nije u potpunosti zadovoljno, smatra se nesigurnim, vrlo samokritičnim, a dijete koje često koristi sjenčanje u svom likovnom izrazu, smatra se napetim i nesigurnim (Kondić, Dulčić, 2009). Svaki od navedenih elemenata može ukazivati na spomenuto, no i ne mora. Spomenuti prikazi ne moraju i ne smiju biti generalizirani, važno je tijekom analize dječjeg uratka razumijeti i poznavati okruženje i okolnosti u kojima dijete likovno stvara, kao i dostupne materijale i sredstva kojima stvara.

Buljan – Flander, Kocijan – Hercigonja (2003), upućuju na što treba obratiti pažnju prilikom stvaranja likovnog uratka na zadanu temu, a posebice temu obitelji. Posebnu pozornost treba obratiti načinu na koje dijete prikazuje članove obitelji. Neki članovi obitelji nerijetko nedostaju na likovnog uratku, neki su predimenzionirani, dok su drugi umanjeni. Upravo to može ukazivati na odnose u obitelji koju dijete prikazuje. Također, dijete prilikom stvaranja likovnog uratka na zadanu temu „obitelj“ može izostaviti sebe s uratka što može upućivati na koji način dijete sebe doživljava unutar svoje obitelji, primjerice nezamijećeno, kao da ne postoji, beskorisno i slično.

Kondić, Dulčić (2009), govore o značenju boja u svakodnevnom životu, no posebnu pozornost usmjeravaju bojama u dječjem uratku. Navode značenja plave, crvene, zelene, žute i smeđe boje te crne neboje. Plavu boju navode kao najčešće korištenu, a prikazuje mir i uspostavljenu ravnotežu, no potrebu djeteta za većom socijalizacijom. Za razliku od plave boje, crvena boje znači strast i borbenost, dok pretjerano korištenje crvene može ukazivati na dozu agresivnosti. Zelena boja smatra se bojom optimizma, no u dječjem uratku nosi drugačije značenje poput potiskivanja emocija. Korištenjem žute boje, smatra se da je dijete veselo i zaigrano, dok smeđa može značiti opterećenost higijenom. Crna neboja često otkriva strah kod djeteta. Prilikom analize dječjih uratka i korištenih boja odnosno neboja, važno je uzeti u obzir sve okolnosti u kojima je dijete stvaralo svoj likovni uradak. Tako postoji mogućnost da je dijete koristilo neku od navedenih boja odnosno neboja, primjerice crnu, iz razloga što je samo nju imalo, a ne zbog straha koji je u djetetu prisutan. Prilikom analize dječjeg uratka, korištenje određenih boja, kao ni simbola, ne smije se uzeti kao jedini pokazatelj stanja u kojem se učenik nalazi, ako učitelj primijeti da učenik redovito ponavlja istu temu i motiv, koristeći uvijek iste boje, tada treba pažljivo poticati pitanjima o uratku kako bi dijete steklo povjerenje i opisalo osjećaje koju potiskuje.

2.3. Dječji uradak kao komunikacijsko sredstvo djeteta sa samim sobom

Dječji uradak kao komunikacijsko sredstvo između djeteta i njega samoga. Za dijete izrada likovnog uratka predstavlja aktivnost koja njemu pruža ugodu, a kojim izražava svoje misli, emocije, znanja, kreativnost. (Sambolek i sur, 2010, prema Catte i Cox, 1999) navode kako stručnjaci smatraju da je izrada dječjih likovnih uradaka spontaniji i prirodniji proces kojima nam djeca mogu otkriti izrazito puno o vlastitom emocionalnom stanju.

Učitelj ima značajnu ulogu u promatranju likovnih djela učenika. Učenik kroz svoj likovni uradak često prikazuje, i u njega unosi, vlastite osjećaje s kojima se nosi, a koje teže verbalizira. Važno je da dijete stvara likovni uradak slobodno i spontano. Dijete svojim likovnim izrazom može izraziti misli i osjećaje koje potiskuje, na taj

način može neverbalno komunicirati. Na učitelju je prepoznati što dijete svojim uratkom poručuje. Učitelj koji komunicira s likovnim uratkom učenika, komunicira sa samim učenikom („Kao što se vidi iz Slike 1“). Nekada je takva neverbalna komunikacija, snažnija od one verbalne (Grgurić, Jakubin, 1995).

Svaki učitelj trebao bi poticati učenike u njihovom likovnom izrazu te pratiti njihov razvoj, ali i voditi brigu o korištenju likovnih tehnika i sredstava prilikom stvaranja likovnog uratka. Učitelj bi trebao pratiti, promatrati i prepoznavati motive koje učenik prikazuje tijekom, i nakon, stvaranja likovnog uratka te intervenirati kada smatra da je potrebno, no ništa ne uzimati sa sigurnošću već dobro razumijeti i poznavati okolnosti stvaralačkog procesa.

Slika 1: Fotografija likovnog uratka učenika na zadanu temu „Što želim poručiti mami i tati“

Izvor: učenik/ca A.A., razredni odjel 4.b

Slika 1 prikazuje likovni uradak učenika na zadanu temu „Što želim poručiti mami i tati“. Učenik je uz likovni uradak dao objašnjene istoga. Opisuje kako su crveni oblaci ljubav, a plavi tuga. Crveni oblaci (ljubav) se bore protiv plavih oblaka (tuge). Crveni oblaci ispuštaju crvenu kišu, a plavi plavu kišu. Kada se one pomiješaju nastaje ljubičasta boja (sunce, voda) koja predstavlja strah. Strah da ne bi svi bili

tužni (gubitak mačke, pradjeda, dobivanje kazne – oduzimanje tableta). U sredini uratka je srce, ako ima više ljubavi srce se ispuni crvenom bojom, a ako ima više tuge, srce se ispuni plavom bojom.

3. FUNKCIONALNA I DISFUNKCIONALNA OBITELJ

3. 1. Funkcionalna obitelj

Kada bi u rječnicima pretraživali značenje riječi funkcionalan, naišli bi na značenje „svrsishodno“. Tako možemo reći i da je funkcionalna obitelj ona koja služi svrsi i koja je zdrava, to znači da omogućuje svim članovima, kako djeci tako i roditeljima, da rastu i razvijaju sebe i svoje potencijale. Također, da zadovoljava emocionalne potrebe svojih članova, da u njoj svaki član stječe i razvija svoje samopoštovanje i samopouzdanje. Možemo reći da je obitelj, glavna i ključna jedinica za opstanak društva. Ono što funkcionalna obitelj razvija kod svih članova te obitelji jesu ljubav prema samome sebi, samopoštovanje, samopouzdanje, prihvaćanje nas samih i sloboda da budemo upravo takvi kakvi i jesmo. Sve navedeno je potrebno svakome članu. To su temelji za zdrav razvoj i funkcioniranje svakog pojedinca ponaosob ali i njegovo funkcioniranje u društvu.

Kada su u pitanju roditelji i njihov odgoj i briga o djetetu. Za funkcionalne obitelji karakteristično je da roditelji prihvaćaju sami sebe i svoje potrebe te da prvenstveno vole sebe. Tako, i takvi roditelji, spremni su prihvatiti i osjećaje i potrebe svoje djece jer uspijevaju zadovoljiti svoje. Takav roditelj neće iskorištavati svoju djecu kako bi stekli osjećaj nadmoći i na takav, krivi, način zadovoljavali svoje potrebe. Dakle, u funkcionalnoj obitelji, djeca neće preuzimati neriješene nesuglasice roditelja i biti žrtve nesuglasica koje oni imaju sa sobom samima. Funkcionalna obitelj, djeci omogućuje da vole sebe same, ali da mogu voljeti i druge. Omogućuje im da slobodno rastu i razvijaju se te ostvare sebe u svom punom potencijalu (Bradshaw, 1996).

Autor Bradshaw (1996) navodi pravila odnosno karakteristike i odlike funkcionalnih obitelji, a neke od njih su:

1. Probleme priznavaju i rješavaju.

2. Svaki član obitelji ima pravo izraziti svoje misli, osjećaje, želje, zapažanja i maštanja.
3. Odnosi se temelje na činjenici da je svaki član obitelji jednako vrijedan te na kvalitetnoj i otvorenoj komunikaciji i dobroj povratnoj informaciji.
4. Komunikacija se zasniva na izravnosti, dosljednosti i osjetu. Ona je određena, ali i pristojna.
5. Članovi obitelji zadovoljavaju svoje potrebe.
6. Članovi obitelji se smiju razlikovati.
7. Roditelji su dosljedni i rade ono što kažu.
8. Obiteljske uloge su fleksibilne.
9. Ozračje u obitelji je opušteno, zabavno i spontano.
10. Na greškama se uči i one se praštaju.

3.2. Disfunkcionalna obitelj

Sve suprotno od navedenog u prethodno opisanoj funkcionalnoj obitelji, najčešće karakterizira disfunkcionalnu obitelj. Kod pretraživanja riječi disfunkcionalan u rječniku, nailazimo na značenje „smetnje ili potpuni zastoj u funkcioniranju“ što je vrlo slično obilježjima disfunkcionalnih obitelji.

Osnovna karakteristika disfunkcionalnih obitelji jest da one djeluju u čak nekoliko naraštaja. Disfunkcionalni pojedinci, nerijetko, za partnere biraju također disfunkcionalne pojedince koji također potječu iz disfunkcionalnih obitelji. I tako, začarani krug se nastavlja (Bradshaw, 1996).

Kao što se spominje u prethodnom tekstu o funkcionalnim obiteljima. Obitelj je funkcionalna, onda kada roditelji zadovoljavaju svoje potrebe i osjećaje te nemaju potrebe iskorištavati djecu za osjećaj moći. Kod disfunkcionalnih obitelji je upravo

to najveći problem. Roditelji koji biraju loše postupke, nasilje, zlostavljanja, biraju ih upravo iz potrebe za potpunošću. Iskorištavanjem djece osjećaju moć kojom zadovoljavaju svoje potrebe jer njihove potrebe u djetinjstvu nisu bile zadovoljene zbog odrastanja u istom okruženju odnosno disfunkcionalnoj obitelji. Iskorištavanjem svoje djece i osjećajem nadmoći, roditelji pokušavaju steći moć i zadovoljiti potrebe koje nisu zadovoljili u svojoj obitelji.

Jedna od čestih obilježja disfunkcionalnih obitelji je i činjenica da takva obitelj često izvana izgleda dobro pa je teško prepoznati da je riječ o disfunkcionalnim odnosima unutar nje. Disfunkcionalna obitelj odaje dojam funkcionalne jer je svaki član unutar nje izgubio svoje ja, jer je svakom članu dodijeljena uloga koju glumi i s kojom živi, dok duboko u sebi osjeća bol i samoću. U disfunkcionalnoj obitelji svi članovi međusobno ovise jedni o drugima (Bradshaw, 1996).

Autor Bradshaw (1996) navodi nekoliko „prikrivenih“ pravila koja stvaraju probleme u obitelji, a to su:

1. Nadzor – Nadzor nad svim međusobnim odnosima koji stvara osjećaj moći i sigurnosti.
2. Perfekcionizam – Biti uvijek u pravu, uvijek biti iznad svih i bolji od svih.
3. Krivnja – Stvaranje kontrole osjećajem krivnje. Postiđivanje drugih osjećajem krivnje.
4. Pravilo „NI RIJEČI“ – Ne govoriti o onome što osjećaš, o čemu misliš i što doživljavaš.
5. Stvaranje mitova – Prihvatanje uloga kako bi drugima skrenuo pozornost. Način održavanja ravnoteže.
6. Nepotpunost – Nerješavanje problema i nesuglasica.
7. Nepouzdanje – „Ne vjeruj nikome i nikada se nećeš razočarati“.

3.3. Oblici disfunkcionalne obitelji

Oblici disfunkcionalnih obitelji su različiti i ima ih puno. Ovdje se kao glavni problem navodi nasilje koje se dijeli na dvije kategorije, a to su nasilje nad djecom i bračno nasilje. Nasilje nad djecom i bračno nasilje može se podijeliti u više potkategorija. Autori Čudina-Obradović i Čudina (2006) navode nekoliko oblika nasilja nad djecom u obitelji, a to su:

1. Tjelesno nasilje i zlostavljanje
2. Zanemarivanje (tjelesno i emocionalno)
3. Emocionalno nasilje i zlostavljanje
4. Spolno nasilje (bez kontakta i uz kontakt)
5. Izlaganje djeteta roditeljskom neprikladnom ponašanju
6. Izlaganje međusobnom roditeljskom nasilju

Autori, također, spominju i nekoliko oblika bračnog nasilja kao što su:

1. Nasilje nad ženom
2. Nasilje nad mužem
3. Spolno nasilje u braku

„Tjelesno nasilje i zlostavljanje“ odnosi se na tjelesni kontakt kao što su udaranje, gušenje, grizenje, pljuska, zazivanje opekline, odguravanje, utapanje i slično („Kao što se vidi iz Slike 2 i Slike 3“).

Slika 2: Fotografija likovnog uratka djeteta koji prikazuje majku koja ga tuče šibom

Izvor: Bilić V., Buljan – Flander G., Hrpka H., Nasilje nad i među djecom, 2012.

Slika 2 prikazuje likovni uradak djeteta koje prikazuje majku koja ga tuče šibom. Dijete je žrtva tjelesnog nasilja i zlostavljanja od strane vlastite majke.

Slika 3: Fotografija likovnog uratka fizički zlostavljanog djeteta

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

Slika 3 prikazuje likovni uradak djeteta koje je žrtva obiteljskog nasilja te tjelesnog nasilja i zlostavljanja i koji kroz prikaz životinja (puž – tata, leptir – mama, mladi paun – brat, zmija – sestra, žohar – on) iskazuje svoju agresiju prema članovima navedene obitelji.

„Zanemarivanje“ (tjelesno i emocionalno) odnosi se na zanemarivanje i nebrigu za djetetove potrebe, higijenu, zdravlje, roditeljska hladnoća, odbacivanje djeteta, manipuliranje djetetom i njegovim emocijama, zastrašivanje i slično.

„Emocionalno nasilje i zlostavljanje“ odnosi se na ismijavanje, ruganje, nazivanje pogrdnim nazivima, ponižavanja, prijetnje i slično („Kao što se vidi iz Slike 4 i Slike 5“).

Slika 4: Fotografija likovnog uratka emocionalno zlostavljanog djeteta

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

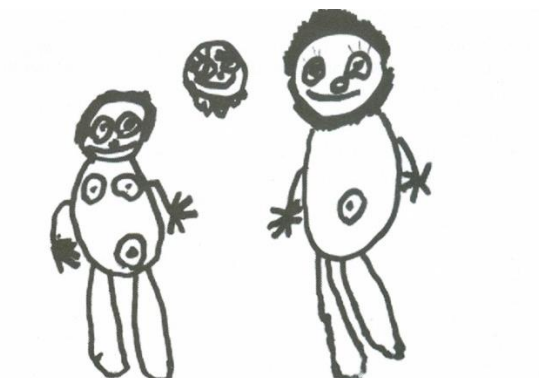
Slika 5: Fotografija likovnog uratka emocionalno zlostavljanog djeteta

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

„Polno nasilje“ dijeli se na bez kontakta i uz kontakt, a odnosi se na gledanje i komentiranje djetetova tijela, pokazivanje dijelova tijela djetetu, pokazivanje pornografskih sadržaja djetetu, spolno zlostavljanje, dodirivanje djetetova tijela, zahtijevanje dodirivanja tijela od djeteta i slično („Kao što se vidi iz Slike 6 i Slike 7“).

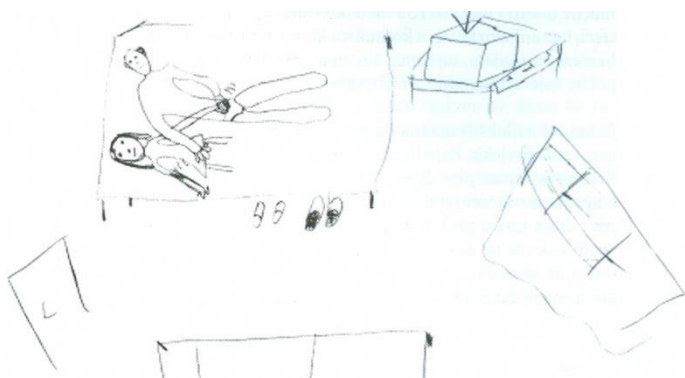
Slika 6: Fotografija likovnog uratka, seksualno zlostavljanog djeteta, na zadanu temu „Nacrtaj mi sebe“

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

Slika 6 prikazuje likovni uradak djeteta koje je žrtva seksualnog zlostavljanja. Dijete na zadanu temu „Nacrtaj mi sebe“ prikazuje likove sa seksualiziranim i naglašenim detaljima.

Slika 7: Fotografija likovnog uratka seksualno zlostavljanog djeteta

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

Slika 7 prikazuje likovni uradak djeteta koje je žrtva seksualnog zlostavljanja. Dijete prikazuje spolnu radnju u krevetu s zlostavljačem.

„Izlaganjem djeteta roditeljskom neprikladnom ponašanju“ smatra se uporaba droga, alkohola i ostalih opijata („Kao što se vidi iz Slike 8 i Slike 9“).

Slika 8: Fotografija likovog uratka, djeteta izloženog uporabi alkohola, na zadanu temu „Čega se bojiš. Što se može dogoditi.“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

Slika 9: Fotografija likovog uratka, djeteta izloženog uporabi alkohola, na zadanu temu „Pamtim, vidio sam najgoru svadu u obitelji“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

„Izlaganja djeteta međusobnom roditeljskom nasilju“ odnosi se na prisustvovanje djeteta i promatranju zajedničkim sukobima, svađama, međusnom nasilju, nasilju nad ženom, nasilju nad mužem, spolnom nasilju u braku i slično („Kao što se vidi iz Slike 10, Slike 11 i Slike 12“).

Slika 10: Fotografija likovnog uratka, djeteta izloženog obiteljskom nasilju, na zadanu temu „Moja obitelj: u vrijeme svade“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prkupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

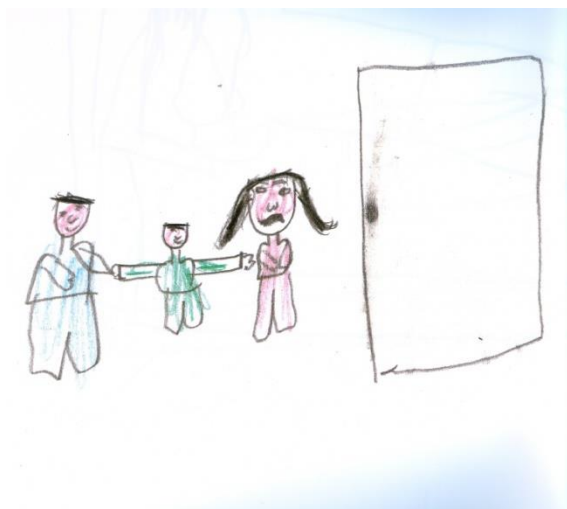
Slika 11: Fotografija likovnog djela djeteta izloženog obiteljskom nasilju

Izvor: Buljan – Flander G., Kocijan – Hercigonja D., Zlostavljanje i zanemarivanje djece, 2003.

Slika 11 prikazuje likovni uradak djeteta koje je žrtva obiteljskog nasilja, možda ne izravno ali je izložen nasilju oca nad majkom čime je i on žrtva. Uradak prikazuje oca djeteta koji fizički zlostavlja njegovu majku prema čemu se može zaključiti da je dijete izloženo obiteljskom nasilju.

Slika 12: Fotografija likovnog uratka, djeteta izloženog obiteljskom nasilju, na zadanu temu „Što si ti radio za vrijeme svade?“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

Slika 12 prikazuje likovni uradak djeteta koje je žrtva obiteljskog nasilja. Kao u prethodnoj slici (Slika 11) dijete je izloženo obiteljskom nasilju čime je i on žrtva istoga. Likovni uradak na zadanu temu „Što si ti radio za vrijeme svade“ prikazuje dijete koje razdvaja, pretpostavljamo, svoga oca i svoju majku.

Prema Bilić, Buljan – Flander i Hrpka (2012), zlostavljanje se djeli u četiri osnovna oblika, a to su:

1. Tjelesno zlostavljanje
2. Emocionalno zlostavljanje
3. Seksualno zlostavljanje (bez kontakta i s kontaktom)
4. Zanemarivanje (fizičko, emocionalno, edukativno, medicinsko)

Autori Buljan – Flander, Kocijan – Hercigonja (2003), spominju najrizičnije dobi za različite vrste zlostavljanja. Navode da su za fizičko zlostavljanje djeteta najkritičnije godine između četvrte do osme. Za emocionalno zlostavljanje između šeste do osme godine, a za seksualno zlostavljanje između osme i dvanaeste godine života. Upućuju, također, na moguće rizične faktore za roditelja zlostavljača, a to su:

1. Mlađa roditeljska dob
2. Samohrano roditeljstvo
3. Financijski problemi
4. Niska razina obrazovanja
5. Kognitivne teškoće

3.4. Posljedice odrastanja u disfunkcionalnoj obitelji

Posljedice odrastanja u disfunkcionalnoj obitelji mogu biti vrlo opasne za dijete kao i za svakog člana u njoj. Jedan od rizika jest i taj što disfunkcionalne obitelji vrlo često djeluju u više naraštaja zbog svojih nezadovoljenih potreba u obitelji od strane roditelja tijekom odrastanja.

No, osim rizika od djelovanja disfunkcionalne obitelji u više naraštaja, autori Čudina-Obradović i Obradović (2006) spominju i neke druge posljedice i rizike koji su vezani za emocionalne probleme. Djetetovo odrastanje u disfunkcionalnoj obitelji i nazočenje svim obiteljskim sukobima za njega nosi opasne posljedice i probleme kao što su oni emocionalni, problemi u ponašanju ili pak socijalni problemi. Kod emocionalnih problema kod djece koja odrastaju u takvoj obitelji česta je pojava depresije, tjeskobe, osjećaj neželjenosti, tuge, straha, ali često dolazi i do razvoja problema u ponašanju kao što su agresija, delinkvencija, prkos, ovisnosti. Nerijetko dolazi i do socijalnih problema kao što je neslaganje s vršnjacima, česti sukobi i slično (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

Ono što autori Čudina-Obradović i Obradović (2006) ističu jest činjenica da čak iako djeca, koja odrastaju u disfunkcionalnoj obitelji, nisu žrtva nasilja, dakle nasilje se ne vrši nad njima, ali su promatrači nasilja između roditelja imaju jednako opasne posljedice jer je to potresan događaj koji kod njih smanjuje osjećaj emocionalne potpore. Dakle, promatranje nasilja između roditelja možda nije izravno zlostavljanje djeteta ali je i dalje zlostavljanje djeteta koje za njega ima jednake posljedice kao i ako je on sam žrtva nasilja.

Autor Bradshaw (1996) navodi kako će djeca koja odrastaju u disfunkcionalnoj obitelji u odrasloj dobi i životu imati sljedećih problema:

1. Bit će impulzivni i naivni.
2. Teško odlučivati i teško nekom vjerovati.
3. Pokušati vladati onime čime ne može.
4. Uvijek od svega očekivati previše.
5. Biti kompulzivni.
6. Ići u krajnosti i uvijek gledati kao da je sve ili crno, ili bijelo.

Autori Buljan – Flander i Kocijan – Hercigonja (2003), također, govore o posljedicama koje doživljavaju djeca koja odrastaju u disfunkcionalnoj obitelji u kojoj proživljavaju neki od oblika zlostavljanja i/ili zanemarivanja. Navode kako se posljedice razlikuju i razvijaju ovisno o dobi djeteta, kao i vrsti zlostavljanja i/ili zanemarivanja koje je dijete proživjelo. Ističu tako da će mala djeca nerijetko imati česte bolove u trbuhu („Kao što se vidi iz Slike 13 i Slike 14“), pritisak u prsima, probleme sa spavanjem, probleme s kontroliranjem stolice i mokrenja, mucanje te česte, naizgled, bezrazložne napadaje plača. Autori spominju i mnoge strahove koji se javljaju, poput straha od separacije, a koji inače nestaju kod funkcionalnog odnosa djeteta i odraslih. Neki od problema i posljedica koji se javljaju u nešto odraslijoj dobi supovlačenje u sebe te česte noćne more, kao i razvoj i promjena različitih vrsta strahova. Neovisno o dobi i vrsti zlostavljanja, najviše se prepoznaju izrazi lica i

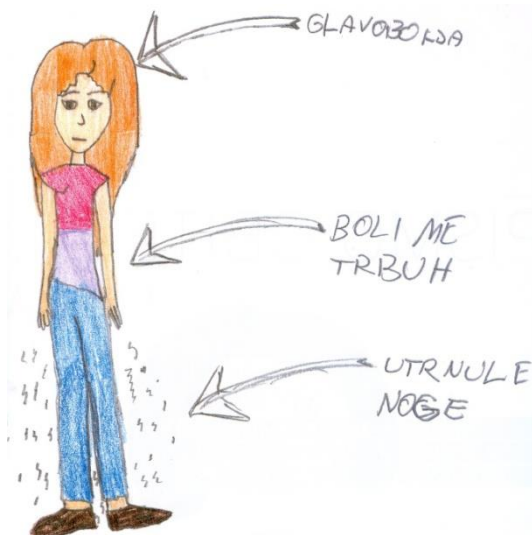
emocije koji ne odaju dojam sreće i bezbrižnosti koje svako dijete zaslužuje imati već tuge, straha, zabrinutosti, nesigurnosti.

Slika 13: Fotografija likovnog uratka djeteta koje slika na zadanu temu: „Nacrtaj svoje tijelo. Pokaži gdje te boli“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

Slika 14: Fotografija likovnog uratka djeteta koje slika na zadanu temu: „Nacrtaj svoje tijelo. Pokaži gdje te boli“

Izvor: Sv. Ana Caritasov dom za žene i djecu ŽON: Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja (Rijeka, 1993. – 2018.)

Autori Buljan – Flander, Kocijan – Hercigonja (2003), spominju i jedan od problema koji se javlja prilikom dijagnosticiranja djeteta koje proživljava ili je proživjelo neki oblik zlostavljanja i/ili zanemarivanja, a to je da ih se nerijetko proglašava djecom s poremećajem pažnje s hiperaktivnošću (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). Neke od posljedice koje se javljaju, a zbog čega dolazi pogrešnog dijagnosticiranja jesu: napetost, nemirnost, ometanje nastave, agresivnost i slično. No, ne smije se generalizirati, ponašanja i posljedice mogu biti potpuna suprotnost od ranije navedenog, primjerice dijete može biti povučeno u sebe, tiho, „neprimjetno“ i slično. Upravo zbog toga bitno je koristiti što više dijagnostičkih postupaka kao što su analiza djetetovog likovnog uratka, promatranje djetetova ponašanja tijekom igre, odnos s odraslima, odnos s vršnjacima, kao i uključivanje ostalih stručnih suradnika i profesionalaca iz struke.

4. VIZUALNI IZRAZ UČENIKA IZ DISFUNKCIONALNIH OBITELJI

4.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja „Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji“ je dobiti spoznaje u području likovnog izražavanja učenika koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji.

Osnovni je cilj ovog istraživanja dobiti uvid u učiteljevu procjenu i mogućnost prepoznavanja djece koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji te uočavanja razlika, u vizualnom izrazu, između učenika iz funkcionalnih obitelji i učenika iz disfunkcionalnih obitelji.

5. ISTRAŽIVAČKA PITANJA I HIPOTEZE

Istraživačka pitanja:

P1: Postoje li određene značajke u likovnom izražavanju učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji koje se razlikuju od likovnog izraza učenika iz funkcionalnih obitelji, po mišljenju učitelja?

P2: Pokazuju li učenici iz disfunkcionalnih obitelji primjerene emocije u nastavi likovne kulture?

Hipoteze:

H1: Učenici iz disfunkcionalnih obitelji pokazuju primjerene emocije u nastavi likovne kulture.

H2: Učitelji prepoznaju razliku, u vizualnom izrazu, između učenika iz disfunkcionalnih obitelji i učenika iz funkcionalnih obitelji na temelju likovnog uratka učenika.

6. METODE ISTRAŽIVANJA

6.1 Uzorak

Za potrebe ovog istraživanja korištena je metoda anketiranja učiteljica razredne nastave. U istraživanju je sudjelovalo 19 učiteljica razredne nastave (N=19) dviju osnovnih škola iz grada Rijeke. Sudjelovali su učitelji/ce razredne nastave Osnovne škole „Nikola Tesla“ i Osnovne škole „Kozala“.

6.2. Mjerni instrumenti

U svrhu ovog istraživanja korištena je online anketa. Prije samih pitanja, ispitanici su upoznati s pojmom „disfunkcionalna obitelj“ odnosno različitim vrstama zlostavljanja koje ulaze u definiciju (tjelesno nasilje i zlostavljanje, emocionalno nasilje i zlostavljanje, zanemarivanje (tjelesno i emocionalno), spolno nasilje, izlaganje djeteta roditeljskom neprikladnom ponašanju (droga i/ili alkohol), izlaganje međusobnom roditeljskom nasilju). Anketa sadrži 9 pitanja od kojih su 5 pitanja zatvorenoga tipa, a 4 pitanja otvorenoga tipa.

1. Vaš spol? a) muški b) ženski
2. Razred u kojem poučavate? a) 1.r. b) 2.r. c) 3.r. d) 4.r. e) produženi boravak f) ostalo:
3. Koliko imate učenika/ca u razredu koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji?
4. Kako učenik/ca/ci doživljavaju odnose u disfunkcionalnoj obitelji?
5. Koje emocije kod učenika/ce prevladavaju? (moguće je odabrati više odgovora)
a) straha b) bezvoljnosti c) tuge d) ljutnje e) radosti f) krivnje g) ne pokazuje emocije
h) ostalo

6. Emocije učenika/ce iz disfunkcionalne/ih obitelji su najčešće? (moguće je odabrati više odgovora)

a) primjerene b) potisnute c) eskalirane d) kako kada e) ostalo:

7. Postoje li neke značajke u likovnom izražavanju učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji koji se razlikuju od likovnog izraza učenika iz funkcionalnih obitelji? DA/NE

8. Ukoliko ste u prethodnom pitanju zaokružili „DA“ molimo Vas da navedete koje su to značajke?

9. Ostalo što želite napisati o učeniku/ci/cima iz disfunkcionalne obitelji?

7. REZULTATI I RASPRAVA

7.1. Spol ispitanika

Prvo anketno pitanje odnosilo se na spol ispitanika. Istraživanje je provedeno na 19 ispitanika, od toga su svih 19 ispitanika žene odnosno 100% ženska populacija ispitanika.

7.2. Razred

Drugo anketno pitanje odnosilo se na razred u kojem ispitanici poučavaju. U ovom anketnom pitanju ispitanici su imali ponuđene odgovore (1. razred, 2. razred, 3. razred, 4. razred, produženi boravak) i mogućnost dopisivanja vlastitoga odgovora. Od 19 ispitanika, njih 6 odnosno 31,6% poučava u prvom razredu osnovne škole, njih 5 odnosno 26,3% poučava u četvrtom razredu osnovne škole, 4 ispitanika odnosno 21,1% poučavaju u drugom razredu osnovne škole, a 3 odnosno 15,8% ispitanika poučava u trećem razredu dok je 1 ispitanik dopisao cjelodnevnu nastavu čime zauzima 5,2%. Na ponuđeni odgovor produžene nastave nije bilo odgovora, što znači da nitko od ispitanika trenutno ne poučava u produženom boravku.

U nastavku slijedi prikaz spomenutih postotaka i razrednih odjeljenja prikazanih tablicom („Tablica 1“).

Tablica 1: Podjela ispitanika prema razredu u kojem poučavaju

RAZRED	BROJ ISPITANIKA	POSTOTAK ISPITANIKA
1. razred	6	31,6%
2. razred	4	21,1%
3. razred	3	15,8%
4. razred	5	26,3%
Cjelodnevna nastava	1	5,2%
Produženi boravak	0	/

7.3. Učenici iz disfunkcionalnih obitelji

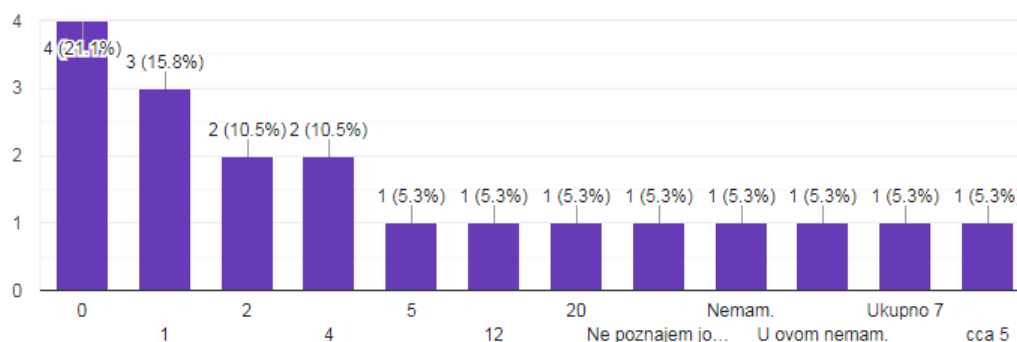
Treće anketno pitanje odnosilo se na broj učenika koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji u razredima ispitanika. Anketno pitanje „Koliko imate učenika/ca u razredu koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji?“ je otvorenog tipa gdje je svaki od ispitanika napisao vlastiti odgovor.

Slijedi prikaz spomenutih postotaka i odgovora ispitanika prikazanih kroz stupićasti grafikon („Grafikon 1“).

Grafikon 1: Postoci i odgovori ispitanika na pitanje „Koliko imate učenika/ca u razredu koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji?“

Koliko imate učenika/ca u razredu koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji?

19 responses

Od 19 ispitanika, njih 4 (21,1%) odgovorilo je nula učenika, 3 (15,8%) ispitanika odgovorila su da imaju jednog učenika koji dolazi iz disfunkcionalne/ih obitelji, 2 ispitanika (10,5%) odgovorila su da imaju 4 učenika koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji, 2 (10,5%) ispitanika odgovorila su da imaju 2 učenika. Osam preostalih ispitanika napisali su potpuno različite odgovore, što je u postocima 5,3% po svakom od navedenih osam odgovora. Dakle, 1 (5,3%) ispitanik je odgovorio „cca 5“ učenika, 1 (5,3%) je odgovorio 5 učenika, 1 (5,3%) je odgovorio „Ukupno 7“, 1 (5,3%) je odgovorio 12 učenika, 1 (5,3%) je odgovorio „Nemam“, 1 (5,3%) je odgovorio „U ovom nemam“, 1 (5,3%) je odgovorio „Ne poznajem dovoljno obitelji iz kojih dolaze moji učenici da bih mogla prosudit jesu li disfunkcionalne ili nisu“, dok je 1 (5,3%) odgovorio da ima 20 učenika koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji.

7.4. Učenički doživljaj odnosa u disfunkcionalnim obiteljima

Četvrto pitanje odnosilo se na koji način učenici doživljaju odnose u disfunkcionalnoj obitelji. Od 19 ispitanika, na ovo pitanje odgovorilo je 17 ispitanika. Pitanje „Kako učenik/ca/ci doživljavaju odnose u disfunkcionalnoj obitelji?“ je pitanje otvorenog tipa gdje su ispitanici pisali vlastite odgovore. Od 17 ispitanika, 4 ispitanika nisu dala konkretan odgovor već su 3 ispitanika odgovorila „0“ (nula), a 1 je ostavio prazno. Preostalih 13 ispitanika odgovorili su sljedeće:

1. „Ovisno o dobi, što su stariji teže, jer su svjesniji. Najčešće nalaze krivnju u sebi jer i roditelji najčešće preko djece rješavaju svoje probleme.“
2. „Ne postoji obrazac ponašanja, individualan je ovisno o novonastaloj situaciji...“
3. „Ponekad teško razumiju prilike u kojima su se našli.“
4. „Pa valjda loše. (Čudno sročeno pitanje.)“
5. „Ovisno o komunikaciji između roditelja.“
6. „Ne pokazuje emocije vezane uz obitelj.“
7. „Jako je ranjiva i često plače.“
8. „Rastreseni su, nekoncentrirani“
9. „Inače, na različite načine.“
10. „Ne izražavaju se baš o tome“
11. „Prihvaćaju postojeće“
12. „Nesigurni, ljutiti“
13. „Teško.“

Analizom odgovora ispitanika može se primijetiti da svaki učenik odnose u disfunkcionalnoj obitelji doživljava na drugačiji, individualan način. Iz odgovora se

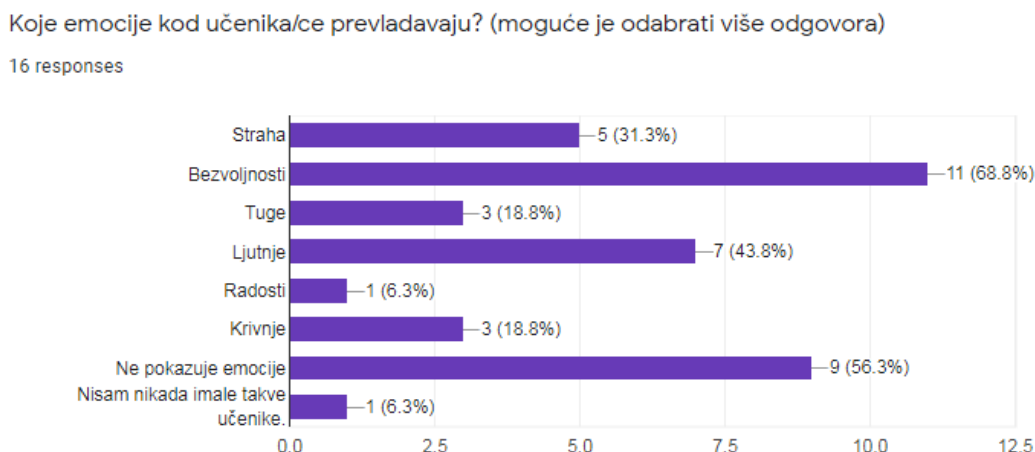
može vidjeti da postoji nekoliko obrazaca ponašanja koji se mogu pojaviti kod učenika iz disfunkcionalnih obitelji, no niti jedan od njih nije siguran pokazatelj jer se kod svakog učenika manifestira drugačije. Prema odgovorima ispitanika može se primijetiti da se kod nekih učenika koji odrastaju u disfunkcionalnoj obitelji može pojaviti nesigurnost i povlačenje u sebe dok se kod drugih, s druge strane, može javiti ljutnja, agresivnost, rastrešenost. Također, ono što se može primijetiti je da će se neki učenici miriti sa situacijom i prihvaćati istu te nerijetko kriviti sebe i ne pokazivati emocije o tome, dok neki drugi neće razumijeti situaciju u kojoj su se našli, često će iskazivati svoje emocije, plakati i slično.

7.5. Emocije učenika iz disfunkcionalnih obitelji

Peto anketno pitanje odnosilo se na emocije koje prevladavaju kod učenika/ce. U anketnom pitanju „Koje emocije kod učenika/ce prevladavaju?“ ispitanici su imali ponuđene odgovore (straha, bezvoljnosti, tuge, ljutnje, radosti, krivnje, ne pokazuje emocije) te mogućnost dopisivanja vlastitoga odgovora. Također, u navedenom pitanju ispitanici su mogli odabrati više odgovora.

Slijedi prikaz spomenutih postotaka i odgovora ispitanika prikazanih grafikonom („Grafikon 2“).

Grafikon 2: Postoci i odgovori ispitanika na pitanje „Koje emocije kod učenika/ce prevladavaju?“

Od 19 ispitanika, na ovo pitanje odgovorilo je njih 16. Odgovor koji su ispitanici odabrali najviše, točnije, 11 puta, je osjećaj „bezvoljnosti“, u postocima 68,8% ispitanika odgovorilo je da kod učenika najviše prevladava osjećaj bezvoljnosti. Sljedeći najčešće odabrani odgovor od strane ispitanika je „ne pokazuje emocije“ u postotku od 56,3%. Zatim slijede osjećaj „ljutnje“ (43,8%), osjećaj „straha“ (31,3%), osjećaj „tuge“ (18,8%) i osjećaj „krivnje“ (18,8%) te osjećaj „radosti“ (6,3%). Također, jedan od ispitanika dopisao je vlastiti odgovor „Nisam nikada imala takve učenike“ što je u postotku, također, 6,3%.

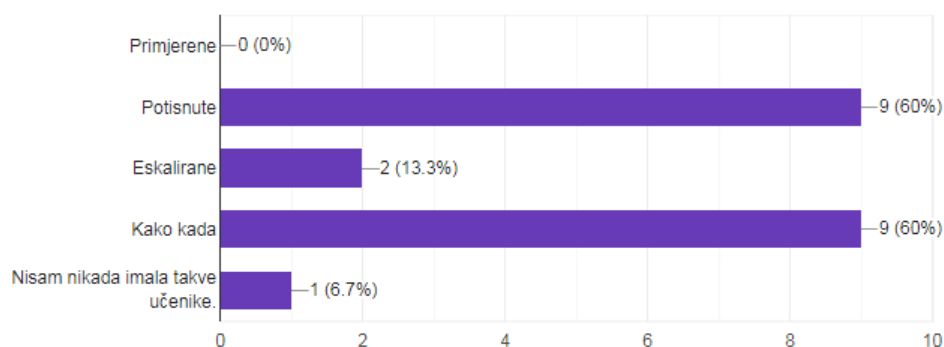
U šestom anketnom pitanju „Emocije djeteta iz disfunkcionalne/ih obitelji su najčešće?“ ispitanici su imali ponuđene odgovore (primjerene, potisnute, eskalirane, kako kada) te mogućnost dopisivanja vlastitoga odgovora. Također, ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Od 19 ispitanika, na ovo pitanje odgovorilo je njih 15. Od 15 ispitanika, najviše njih odabralo je odgovor „potisnute“ emocije (60%) i odgovor „kako kada“ (60%). Zatim slijedi odgovor „eskalirane“ emocije (13,3%). Ponuđeni odgovor „primjerene“ emocije nije odabrao niti jedan od ispitanika, a jedan ispitanik dopisao je vlastiti odgovor „Nisam nikada imala takve učenike, što je u postotku 6,7%“.

U nastavku slijedi prikaz spomenutih postotaka i odgovora ispitanika prikazanih kroz grafikon („Grafikon 3“).

Grafikon 3: Postoci i odgovori ispitanika na pitanje „Emocije djeteta iz disfunkcionalne/ih obitelji su najčešće?“

Emocije djeteta/ce iz disfunkcionalne/ih obitelji su najčešće? (moguće je odabrati više odgovora)

15 responses

Analizom odgovora ispitanika može se primijetiti da niti jedan od ispitanika nije odgovorio da učenik/ca iz disfunkcionalnih obitelji najčešće pokazuje primjere emocije, dakle one koje su primjerene, već potisnute što znači da dijete ne želi, ili ne zna kako, izraziti emocije bilo to zbog načina odgoja, zabrana da pokazuje emocije, srama i slično. Jednak dio postotka ima i odgovor „kako kada“ iz čega se može primijetiti da kod učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji prevladavaju različite emocije koje se tako i manifestiraju. Također, može se primijetiti kako su neki od ispitanika odabrali odgovor eskalirane emocije odnosno pojačane i vrlo naglašene.

7.6 Značajke u likovnom izražavanju učenika/ca iz disfunkcionalne/ih obitelji

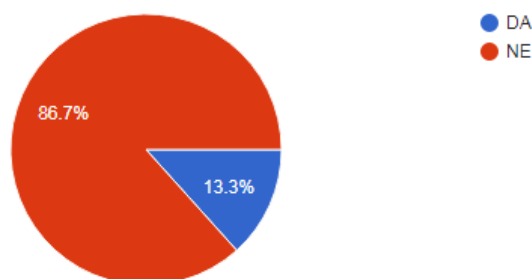
Sedmo anketno pitanje bilo je zatvorenog tipa u kojem su ispitanici imali dva ponuđena odgovora „DA“ i „NE“. Od ukupno 19 ispitanika na sedmo pitanje odgovorilo je njih 15. Od 15 ispitanika, 13 njih odgovorilo je „NE“ odnosno 86,7%, a 2 ispitanika odgovorila su „DA“ odnosno njih 13,3%.

U nastavku slijedi prikaz spomenutih postotaka i odgovora ispitanika prikazanih kroz grafikon („Grafikon 4“).

Grafikon 4: Postoci ispitanika na pitanje „Postoje li neke značajke u likovnom izražavanju učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji koje se razlikuju od likovnog izraza djece iz funkcionalnih obitelji?“

Postoje li neke značajke u likovnom izražavanju učenika /ce iz disfunkcionalnih obitelji koji se razlikuju od likovnog izraza djece iz funkcionalnih obitelji?

15 responses

Obzirom na postotak od 86,7% ispitanika koji su odgovorili da ne postoje značajke u likovnom izražavanju učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji koje se razlikuju od likovnog izraza učenika iz funkcionalnih obitelji, može se konstatirati da je hipoteza djelomično potvrđena obzirom da nisu dobiveni 100% jednostrani odgovori.

Osmo pitanje odnosilo se na one ispitanike koji su u sedmom pitanju odgovorili odgovorom „DA“, odnosno 2 ispitanika. Odgovori ispitanika su sljedeći:

1. „Ponekad je vidljiva rastrešenost, izostanak koncentracije, volje....“

2. „Uporaba hladnih boja, crtež bez detalja, vidljivih brzih i oštih poteza“

Analizom odgovora ispitanika koji su na pitanje „Postoje li neke značajke u likovnom izražavanju učenika/ce iz disfunkcionalnih obitelji koje se razlikuju od likovnog izraza djece iz funkcionalnih obitelji?“ odgovorili s „DA“, može se primijetiti da kod nekih učenika iz disfunkcionalnih obitelji često nedostaje volje, motivacije, koncentracije. Također, može se uočiti da je kod nekih učenika iz disfunkcionalne/ih obitelji moguće korištenje hladnijih boja, manje detalja te oštih poteza pri izradi likovnog uratka, s obzirom da je isti ispitanik na pitanje „Koliko imate učenika u razredu koji dolaze iz disfunkcionalne/ih obitelji?“ odgovorio sedam.

Deveto anketno pitanje odnosi se na mišljenje ispitanika. Pitanje je otvorenog tipa te su ispitanici mogli dopisati nešto o učeniku/ci/cima iz disfunkcionalne/ih obitelji, što nisu imali mogućnosti u ranije postavljenim pitanjima. Od ukupno 19 ispitanika na ovo pitanje odgovorilo je njih 4. Odgovori su sljedeći:

1. „Vrlo malo je zapravo samo nagađam da dijete dolazi iz takve obitelji. Nemam puno informacija osim onoga što sama primijetim na njoj i što nagađam ili mi ona ponekad sama kaže.“

2. „Nisam nikada imala takve učenike, pa ne bi imalo smisla pisati o onome što znam o toj temi, ako se upitnik odnosi na učenike iz mog razreda, kojih na sreću nemam.“

3. „Potrebno im je vođenje u radu, strpljivost, pažljivo upućivanje u pogreške kako ne bi dovelo do raznih emocionalnih ispada (plača, vike, ljutnje).“

4. „Pristupam im sa još više pažnje.“

7.7. Rasprava

Kod prvog anketnog pitanja koje se odnosilo na spol ispitanika može se vidjeti 100% ženska populacija ispitanika čime se dobiva uvid u feminiziranost učiteljske struke u kojoj prevladavaju osobe ženskog spola. Također, kod broja učenika iz disfunkcionalnih obitelji mogu se uočiti velike varijacije. Primjerice dok neki od ispitanika imaju 0 učenika iz disfunkcionalnih obitelji, drugi imaju poprilično velike brojke poput 7 ili čak 20. Velika je vjerojatnost da učitelji odnosno, u ovom slučaju, ispitanici koji predaju u prvom razredu osnovne škole manje poznaju same učenike i roditelje te obiteljsku situaciju od učitelja koji predaju u četvrtom razredu osnovne škole. Veće nepoznavanje učenika prvog razreda i njihove obiteljske situacije, može se povezati s time što učenike imaju tek jednu školsku godinu, a isto tako treba se uzeti u obzir situacija sa štrajkom učitelja te zatvaranje škola zbog epidemiološke situacije u Republici Hrvatskoj, zbog koje su učenici ove školske godine provodili manje vremena sa svojim učiteljima uživo.

Odgovori ispitanika koji se odnose na učenički doživljaj odnosa u disfunkcionalnim obiteljima najčešće su se odnosili na rastresenost, nekoncentriranost, bezvoljnost i slično. Navedene značajke nerijetko su osnove za loš uspjeh odnosno neuspjeh učenika u školi prikazanih kod ocjene. Ne smije se generalizirati jer nije razlog školskog neuspjeha uvijek obiteljsko nasilje, ali zbog toga je važno poznavanje i razumijevanje obiteljske situacije djeteta te njegovog odnosa s roditeljima. Neuspjeh u školi, odnosno loše ocjene učenika često etiketiraju kao „lošeg“ čime se učenik koji je žrtva nekog oblika zlostavljanja s istime mora nositi i u školi. Također, kod pitanja vezanih za emocije učenika iz disfunkcionalnih obitelj može se uvidjeti kako je najveći postotak ispitanika odgovorio da su emocije učenika najčešće potisnute, ali i ovisе od situacije. Važnost ranog prepoznavanja žrtve zlostavljanja može se uvidjeti u likovnom uratku jer učenik najčešće neće sam reći težine koje doživljava i kakva je njegova obiteljska situacija, najčešće radi straha od srama, ucjena, osjećaja krivnje i slično.

8. ZAKLJUČAK

Likovni izraz djeteta toliko je spontan da dijete njime može prikazati svoje najdublje emocije kojih možda nije niti svjestan. Zbog toga je od izuzetne važnosti da učitelj prati, prepoznaje, analizira likovni uradak svakog učenika, no ne i generalizira. Važno je da poznaje okruženje i okolnosti u kojima učenik likovno stvara, kao i likovne tehnike te materijal koji koristi ili koji ima za koristiti. Učitelj može poticati pitanjima nakon stvaranja likovnog uratka kako bi o istome saznao više. Važno je da učenik stekne i ima povjerenje u učitelja kako bi dobili točne i iskrene informacije, a ne prikrivene, zbog učenikovog straha i/ili nepovjerenja. Učenik koji odrasta i razvija se u disfunkcionalnoj obitelji te je žrtva nekog oblika zlostavljanja, teško stječe povjerenje u druge osobe kada su ga one, njemu najbliže, razočarale. Također, osjeća i strah, boji se da se ucjene koje dobiva od strane zlostavljača ne bi obistinile, srami se ili pak osjeća krivnju. Zbog svega navedenog vrlo je važan način na koji će učitelj pristupiti takvom učeniku.

Ovaj rad temeljio se na istraživanju koje je imalo postavljene dvije hipoteze. Prva hipoteza „Učenici iz disfunkcionalnih obitelji pokazuju primjerene emocije u nastavi likovne kulture“ nije potvrđena jer ni jedan od ispitanika, odnosno učitelja razredne nastave, nije odgovorio da učenici pokazuju primjerene emocije. Najviše odgovora bilo je da učenici pokazuju potisnute emocije čemu su razlozi: strah, sram i slično. Ovdje se može uvidjeti kolika je važnost pravilnog pristupanja učeniku koji je žrtva obiteljskog nasilja i stjecanja njegovog povjerenja. Druga hipoteza „Učitelji prepoznaju razliku, u vizualnom izrazu, između učenika iz disfunkcionalnih obitelji i učenika iz funkcionalnih obitelji na temelju likovnog uratka učenika.“ Djelomično je potvrđena jer nisu dobiveni 100% jednostrani odgovori da ne postoje određene značajke u likovnom izražavanju učenika iz disfunkcionalnih obitelji koje se razlikuju od likovnog izraza učenika iz funkcionalnih obitelji.

Smatram da je ova tema izuzetno važna, no nedovoljno istražena. Rano prepoznavanje djece koja su žrtve obiteljskog nasilja ili bilo kojeg oblika zlostavljanja od velike je važnosti kako bi se spriječile ili barem umanjile posljedice

koje takvo odrastanje nosi. Prepoznavanje djece koja su žrtve zlostavljanja njihovim likovnim uradcima jedan je od mogućih načina dijagnosticiranja. Važno je prilikom istoga, uzeti u obzir sve okolnosti te uključiti i ostale stručnjake u tom području. Ovaj rad, uz anketiranje učitelja razredne nastave, trebao je sadržavati i analizu likovnih uradaka učenika od prvog do četvrtog razreda dviju osnovnih škola na dvije zadane teme „Moja obitelj“ i „Što želim poručiti mami i tati“. Navedeni dio istraživanja nije proveden zbog epidemiološke situacije s virusom COVID - 19 zbog koje su bile zatvorene sve osnovne škole u Republici Hrvatskoj. Smatram da bi drugi dio istraživanja donio jos neke dodatne i drugačije rezultate te bi se, također, moglo usporediti koliko učitelji prepoznaju određene značajke u likovnom izražavanju učenika iz disfunkcionalnih obitelji koji se razlikuju od likovnog izraza učenika iz funkcionalnih obitelji s rezultatima analize likovnih uradaka.

9. LITERATURA

1. Bilić, V., Buljan – Flander, G., Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad i među djecom*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. Bradshaw, J. (1996). *Obitelj – posve nov način da pronađete sami sebe*. Zagreb: Barka.
3. Buljan – Flander, G., Kocijan – Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
4. Čudina – Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
5. Grgurić, N., Jakubin, M. (1995). *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
6. Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
7. Kondić, Lj., Dulčić, A. (2009). *Crtež i slika u dijagnostici i terapiji*. Zagreb: Alinea.
8. Sambolek, A., Buljan – Flander, G., Krmek, M. (2010). *Analiza dječjih crteža ljudske figure i usporedba s roditeljskim procjenama dječjega ponašanja*. Preuzeto s [file:///C:/Users/IVA/Downloads/Napredak_2010_2_08_A_Sambolek_G_Buljan_Flander_M_K_rmek_Analiza_napredak_151_2_291_311_2010%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/IVA/Downloads/Napredak_2010_2_08_A_Sambolek_G_Buljan_Flander_M_K_rmek_Analiza_napredak_151_2_291_311_2010%20(1).pdf), 25.3.2020.
9. Sv. Ana - Caritasov dom za žene i djecu – ŽON (2018). *Iz materijala prikupljenih u radu sa žrtvama obiteljskoga nasilja (1993. – 2018.)*. Rijeka: Sv. Ana – Caritasov dom za žene i djecu - ŽON

10. PRILOZI

Fotografije online ankete:

Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji

Poštovani,
ovaj upitnik sastavljen je radi istraživanja u diplomskom radu „Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji“. Osnovni cilj istraživanja je ispitati razlikuju li se učenici iz disfunkcionalnih obitelji, u likovnom izrazu, od učenika iz funkcionalnih obitelji. Upitnik je namijenjen učiteljima, stoga nam je Vaše mišljenje i procjena od izuzetnog značaja.

Unaprijed zahvaljujemo na suradnji,
studentica Iva Guštin, Učiteljski fakultet u Rijeci, travanj 2020.

Dalje

Vizualni izraz učenika iz disfunkcionalnih obitelji

*Obavezno

Disfunkcionalna obitelj

Tjelesno nasilje i zlostavljanje, emocionalno nasilje i zlostavljanje, zanemarivanje (tjelesno i emocionalno), spolno nasilje, izlaganje djeteta roditeljskom neprikladnom ponašanju (droga i/ili alkohol), izlaganje međusobnom roditeljskom nasilju.

Vaš spol: *

☐ Muški

☐ Ženski

Razred u kojem poučavate: *

☐ 1. razred

☐ 2. razred

☐ 3. razred

☐ 4. razred

☐ Produženi boravak

☐ Ostalo: _____

Koliko imate učenika/ca u razredu koji dolaze iz disfunkcionalnih obitelji? *

Vaš odgovor _____

Kako učenika/ca/ci doživljava/ju odnose u disfunkcionalnoj obitelji?

Vaš odgovor _____

Koje emocije kod učenika/ce prevladavaju? (moguće je odabrati više odgovora)

- ☐ Straha
- ☐ Bezvoljnosti
- ☐ Tuge
- ☐ Ljutnje
- ☐ Radosti
- ☐ Krivnje
- ☐ Ne pokazuje emocije
- ☐ Ostalo: _____

Emocije djeteta/ce iz disfunkcionalne/ih obitelji su najčešće? (moguće je odabrati više odgovora)

☐ Primjerene

☐ Potisnute

☐ Eskalirane

☐ Kako kada

☐ Ostalo: _____

Postoje li neke značajke u likovnom izražavanju učenika /ce iz disfunkcionalnih obitelji koji se razlikuju od likovnog izraza djece iz funkcionalnih obitelji?

☐ DA

☐ NE

Ukoliko ste u prethodnom pitanju zaokružili „DA“, molimo Vas da navedete koje su to značajke?

Vaš odgovor _____

Ostalo što želite napisati o učeniku/ci/cima iz disfunkcionalnih obitelji?

Vaš odgovor _____

[Natrag](#)

[Podnesi](#)